

Ο Αλβανός Νταούτ Χότζα ήταν επικηρυγμένος ληστής, καταζητούμενος είκοσι χρόνια για φόνους και ένοπλες ληστείες στην Ελλάδα και στην Αλβανία. Τον Ιούνιο του 1940, τον σκότωσαν δυο άλλοι Αλβανοί πάνω σε καυγά. Οι δολοφόνοι συνελήφθησαν αμέσως από τις ελληνικές αρχές. Κι επειδή δολοφόνοι και θύμα ήταν Αλβανοί υπήκοοι, η Ελλάδα ειδοποίησε επίσημα τις ιταλικές αρχές κατοχής της Αλβανίας. Ο Νταούτ Χότζα γρήγορα ξεχάστηκε από τους Έλληνες. Όχι όμως και από τους Ιταλούς.

Στις 10 Αυγούστου, δυο ολόκληρους μήνες μετά το φονικό, μια λιτή ανακοίνωση βγήκε στην Αλβανία αναγγέλλοντας τον θάνατό του. Την επομένη, 11 Αυγούστου του 1940, όλες οι ιταλικές εφημερίδες βγήκαν με πρωτοσέλιδα για τον ληστή. Μόνο που ο Νταούτ δεν ήταν πια ληστής. Οι ιταλικές εφημερίδες έγραφαν:

«Ο μεγάλος Αλβανός πατριώτης, Νταούτ Χότζα, δολοφονήθηκε από Έλληνες πράκτορες στην ελληνοαλβανική μεθόριο». Στις 14 Αυγούστου, το Αθηναϊκό Πρακτορείο μετέδιδε το μακροσκελές ποινικό μητρώο του Αλβανού «πατριώτη».

Το ότι η Ελλάδα ήταν προγραμματισμένος στόχος της Ιταλίας, οι Έλληνες το γνώριζαν από τον Απρίλιο του 1939, όταν οι Ιταλοί κατέλαβαν την Αλβανία. Με το έθνος διχασμένο, τον φασίστα δικτάτορα Ιωάννη Μεταξά να καταπνίγει κάθε υποψία ελευθερίας και την αστυνομία να έχει κηρύξει πόλεμο «εναντίον όλων», ακόμα και των δεξιών, μόνο ένα θαύμα μπορούσε να εμψυχήσει στον λαό το αίσθημα της αντίστασης ενάντια στην ιταλική απειλή. Και το θαύμα αυτό συνέβη με το έγκλημα της Τήνου, ανήμερα Δεκαπενταύγουστο, γιορτή της Παναγιάς.

Άλλωστε, την ήττα τους στο αλβανικό μέτωπο οι βαθιά θρησκευόμενοι Ιταλοί την απέδωσαν στο ότι «τα έβαλαν με την Παναγιά». Και εννοούσαν τον τορπιλισμό της Έλλης, που βεβήλωσε τον εορτασμό για την Κοίμηση της Θεοτόκου. Στο ημερολόγιό του, ο τότε υπουργός Εξωτερικών της Ιταλίας, κόμης ντι Κορτελάτσο, Γκαλεάτσο Τσιάνο, έγραψε: «Αυτός ο μέθυσος ο Ντε Βέκι φταίει». Αναφερόταν στον διοικητή των υπό ιταλική κατοχή Δωδεκανήσων: Του είχαν ζητήσει να χτυπήσει ένα ελληνικό πολεμικό πλοίο αλλά δεν του είπαν να το κάνει ανήμερα της Παναγιάς, Δεκαπενταύγουστο! Και ο Ιταλός τότε πρεσβευτής στην Αθήνα, Εμανουέλε Γκράτσι, σημείωσε:

«Το έγκλημα της Τήνου είχε αποτέλεσμα,- για να μην πω, έκανε το θαύμα, -να δημιουργηθεί

στην Ελλάδα μια ενότητα ψυχών. Μοναρχικοί και βενιζελικοί, οπαδοί κι αντίπαλοι της 4ης Αυγούστου, πείστηκαν πως ένα μόνο αδυσώπητο εχθρό είχε η Ελλάδα: Την Ιταλία. Και πως, αν δε γινόταν ν' αποφευχθεί μια σύγκρουση με την Ιταλία, θα ήταν προτιμότερο ν' αντιμετωπιστεί ο εχθρός με ανδρισμό, παρά να υποχωρήσει το ελληνικό έθνος σε κάποιον που δε δίσταζε να μεταχειριστεί τέτοια μέσα».

Έτσι κι αλλιώς, το χτύπημα στην Τήνο ήταν το καμπανάκι που ενεργοποίησε τα ανακλαστικά του συνταγματάρχη Μαυρογιάννη, αρχηγού πυροβολικού της 8^{ης} μεραρχίας. Και η μεραρχία αυτή, επανδρωμένη ολοκληρωτικά από Ηπειρώτες, ήταν που επρόκειτο να αναλάβει το κύριο βάρος της άμυνας, σε περίπτωση ιταλικής επίθεσης στην Ήπειρο. Χρήματα για οχυρώσεις και τέτοια δεν παρέχονταν. Κι ο συνταγματάρχης Μαυρογιάννης αφιέρωσε όλο τον χρόνο του, από της Παναγιάς ως τις 27 Αυγούστου, στην ανίχνευση της πορείας που θα ακολουθούσαν οι Ιταλοί σε περίπτωση εισβολής. Τον ενδιέφερε το πιθανό δρομολόγιο των ιταλικών δυνάμεων από τα σύνορα ως τη διάβαση ανάμεσα Καλπάκι και Γραμπάλα, που οδηγεί στα Γιάννενα. Μετά την ιταλική επίθεση, θα αποδεικνυόταν ότι δεν είχε πέσει έξω ούτε σε μονοπάτι!

Με τον χάρτη του «ιταλικού δρομολόγιου» στα χέρια, από τις 27 Αυγούστου 1940 κι έπειτα, πήρε σβάρνα τα ηπειρώτικα χωριά.

Γράφει ο Άγγελος Τερζάκης:

«Πήγαινε στα χωριά, φώναζε τον πρόεδρο της κοινότητας και τον παπά, έβαζε να χτυπήσουν την καμπάνα. Έβγαζε λόγο στους χωρικούς που συνάζονταν. Και τους έδινε να καταλάβουν πως ο αγώνας, αν είναι να γίνει, θα είναι για την Ελλάδα, για το σπίτι τους, για τα χρώματά τους. Τον καταλάβαιναν, ήταν Ηπειρώτες, αυτός πολέμαρχος γεννημένος».

Επιστρατευμένοι εθελοντικά, οι χωρικοί αναλάβαιναν να εκτελέσουν ό,τι τους ζητούσε: καμουφλαρισμένα χαντάκια, υπονομεύσεις γεφυριών, φύτεμα ναρκών, φράξιμο σπηλιών. Ως τις 25 Οκτωβρίου, τα «έργα» είχαν τελειώσει. Την ημέρα εκείνη, από την Πίνδο όπου βρισκόταν επικεφαλής αποσπάσματος δυο χιλιάδων ανδρών, ο συνταγματάρχης Δαβάκης τηλεφώνησε στον μέραρχο υποστράτηγο Κατσιμήτρο, στα Γιάννενα, και ανέφερε ότι οι

Ιταλοί απέναντί του είχαν πάρει επιθετική διάταξη. Το ίδιο είχαν διαπιστώσει και οι φρουροί των συνόρων, στην περιοχή της μεραρχίας.

Οι φαντάροι στα συνοριακά φυλάκια είχαν εντολή, σε περίπτωση εισβολής, να συγκλίνουν στη γραμμή άμυνας που περιλάμβανε και τη δίοδο ανάμεσα Καλπάκι και Γραμπάλα. Τα «έργα» του Μαυρογιάννη τους διευκόλυναν:

Μετά από το καταγιστικό μπαράζ πυροβολικού των πρώτων ωρών, στις 28 Οκτωβρίου, οι Ιταλοί ξεκίνησαν την εισβολή «εν πομπή και παρατάξει», ακολουθώντας κατά γράμμα τη διαδρομή που είχε υποθέσει ο αρχηγός πυροβολικού. Όταν τα πρώτα, άγνωστα στους Έλληνες στρατιώτες, άρματα μάχης πλησίασαν μια γέφυρα του Αώου, τη βρήκαν ανατιναγμένη. Δοκίμασαν να προχωρήσουν από τη δεξιά όχθη. Τα δυο πρώτα χάθηκαν στο βάθος μιας καλά καμουφλαρισμένης αντιαρματικής τάφρου. Τα υπόλοιπα λοξοδρόμησαν για να αποφύγουν το εμπόδιο. Έπεσαν σε ναρκοπέδιο και αφανίστηκαν. Όσα γλίτωσαν, έκαναν πίσω. Έπεσαν σε διασταυρούμενα πυρά από «φωλιές πυροβόλων». Οι πυροβολητές είχαν εντολή να τα χτυπήσουν «μόνο στην υποχώρησή τους» κι έτσι δεν είχαν εντοπιστεί την ώρα της πρώτης εισβολής.

Γράφει στα απομνημονεύματά του ο, αρχηγός της επίθεσης, Ιταλός στρατηγός Βισκόντι Πράσκα:

«Το ελληνικό πυροβολικό ήταν όχι πολύ πυκνό αλλά αρκετά εύστοχο κι εξαιρετικά αποτελεσματικό. Πυροβολαρχίες μέσα σε σπηλιές που δεν κατόρθωσε να τις ανακαλύψει ούτε η επίγεια ούτε η εναέρια παρατήρηση, χτυπούσαν τα τμήματά μας στα αναγκαστικά περάσματα ή στα ακάλυπτα σημεία που δε γινόταν να τα αποφύγουν, και προκαλούσαν πολλά θύματα, γιατί έβαλλαν από όλες τις διευθύνσεις, κατά μέτωπο και στα πλευρά των στρατευμάτων μας».

Εκείνο που δεν ήξερε ο Πράσκα ήταν ότι «σπηλιές» δεν υπήρχαν στην περιοχή. Οι πυροβολαρχίες ήταν στημένες κάτω από δέντρα, σε καμουφλαρισμένα ορύγματα, με τους άνδρες να μετακινούνται από ορύγμα σε ορύγμα, ανάλογα με τις ανάγκες. Απλά, όταν εμφανίζονταν εχθρικά αεροπλάνα, έπαυαν να πυροβολούν, ώστε να μην είναι δυνατό να

εντοπιστούν, και ξανάρχιζαν, μόλις απομακρύνονταν τα αναγνωριστικά.

Με όλη αυτή την αναταραχή, οι Ιταλοί μπόρεσαν να ανασυνταχτούν και να επιτεθούν σοβαρά, στις 30 Οκτωβρίου. Όμως, από τις 29 του μήνα, όλοι οι Έλληνες βρίσκονταν στην προκαθορισμένη γραμμή άμυνας.

Από την Αθήνα, το μήνυμα του Γενικού Επιτελείου Στρατού προς την 8^η μεραρχία κατέληγε:

«...αναγνωρίζεται η δυσχερής θέση, εις ην ευρίσκεται η μεραρχία. Η κυβέρνησις δεν αναμένει βεβαίως εκ της μεραρχίας νίκας, δεδομένης της αριθμητικής υπεροχής του αντιπάλου, αναμένει όμως εκ ταύτης να σώσει την τιμήν των ελληνικών όπλων».

Ο μέραρχος Κατσιμήτρος θίχτηκε και απάντησε:

«Μπορώ να βεβαιώσω υπευθύνως τον κύριο Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου, και το τονίζω ιδιαίτερω, ότι οι Ιταλοί δεν θα περάσουν το Καλπάκι. Χωρίς να έχω το ανάστημα του στρατηγού Πεταίν (ήρωα της Γαλλίας στη μάχη του Βερντέν, στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο), που είπε ότι οι Γερμανοί δεν θα περάσου και δεν πέρασαν, μπορώ να βεβαιώσω με κάθε πεποίθησίν μου ότι οι Ιταλοί δεν θα περάσουν».

Και δεν πέρασαν.

Όσοι διάβασαν το μυθιστόρημα ή είδαν την ταινία «Το μαντολίνο του λοχαγού Κορέλι», ίσως θυμούνται ότι μόνο σε μια στιγμή ο λοχαγός (Νίκολας Γκέιτς) σταμάτησε τον χαβαλέ και σοβαρεύτηκε: Όταν κάποιοι Ιταλοί στρατιώτες που έφτασαν στο νησί με μετάθεση, του είπαν ότι ανήκαν «στη μεραρχία Τζούλια». Τους απάντησε με σεβασμό: «Εσείς πολεμήσατε στ' αλήθεια». Τη μεραρχία Τζούλια την είχε ξεκάνει το «απόσπασμα Πίνδου» του συνταγματάρχη Κωνσταντίνου Δαβάκη με τους δυο χιλιάδες άνδρες. Την αντιμετώπισε με

εξαιρετικούς ελιγμούς, ώσπου να αναπτυχθεί στην περιοχή η 1^η μεραρχία (1 Νοεμβρίου). Δυο χρόνια αργότερα (1942), ο Δαβάκης πιάστηκε στην κατεχόμενη Ελλάδα και στάλθηκε όμηρος στην Ιταλία. Το πλοίο που τον μετέφερε, torpilίστηκε στο Ιόνιο. Ο συνταγματάρχης ήταν ένας από τους νεκρούς.

(Έθνος της Κυριακής, 11.8.2002) (τελευταία επεξεργασία, 6.5.2009)